

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблеми молодіжного ринку праці, а також працевлаштування молоді в сучасних умовах.

Ключові слова: безробіття, молодь, зайнятість, молодіжне безробіття, ринок праці.

Окреслення проблеми. Початок ХХІ століття ознаменований різким загостренням соціальних проблем молоді у різних країнах світу. Відомо, що молодь приблизно вдвічі частіше, ніж представники старших вікових категорій, опиняється в невизначеному становищі при виборі місця праці, становить основну частку в когорті безробітних; найнижчими показниками характерні рівень її доходів й стартові можливості отримання освіти і самоствердження. В умовах формування ринкового середовища вітчизняна молодь вимагає особливої соціальної підтримки та соціального захисту. Особливо важливою для нинішнього етапу є проблема працевлаштування молоді.

Ступінь опрацювання проблеми. Проблема молодіжного безробіття тією чи іншою мірою неодноразово ставала предметом вивчення для багатьох вчених. Серед вітчизняних науковців великий вклад у дослідження ринку праці й зайнятості сьогодні зробили С. Бандур, Д. Богиня, С. Вовканич, О. Вишняк, Є. Головаха, М. Головатий, М. Долішній, С. Злупко, В. Куценко, Ю. Краснов, Е. Лібанова, І.Лукінов, С. Макєєв, С. Писаренко, У.Садова, М. Шаленко, О. Яременко та інші.

Мета статті – дослідження й аналіз проблеми молодіжного безробіття в умовах ринкової економіки і напрямки його регулювання, особливості розвитку молодіжного ринку праці.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкових відносин перед суспільством виникає проблема соціальної незахищеності людей. Ця проблема зачіпає інтереси насамперед молоді – через її слабку трудову і професійну підготовку. Протягом останнього часу ситуація з молодіжною зайнятістю в Україні постійно загострюється. Саме тому доцільно задуматися, наскільки притаманним атрибутом кризової економіки є молодіжне безробіття. Проте незаперечним залишається факт, що й у країнах із розвиненою економікою спостерігаються приклади надмірної поширеності молодіжного безробіття. Зокрема, слід зазначити, що проблема молодіжного безробіття є природним, хоча вкрай нег'ативним явищем.

Молодь – це окрема частина трудового ринку, вона розвивається не так, як увесь ринок, але залежить від нього. З одного боку, молодий вік сприяє високій мобільності особи при пошуках роботи, а з іншого – хлопцям та дівчатам не вистачає трудового і життєвого досвіду. Поширеною є думка, що проблема молодіжного безробіття – це закономірне, а не кризове явище, особливо в Україні, й остаточне подолання безробіття серед молоді об'єктивно неможливе. А от у якій формі та якими методами розв'язуватимуть цю проблему і наскільки ефективно залежить насамперед, від спеціалізованих державних структур, адже будь-яку державу має турбувати її майбутнє – молодь.

Ринок молодіжної праці можна умовно розділити на дві категорії: це молодь, яка ніде не навчається, намагаючись знайти роботу відразу після школи, і молодь, котра влаштовується на роботу після вищого навчального закладу. Крім цих двох категорій, можна виділити ще одну групу: це молодь, яка намагається поєднати навчання і роботу, але у загальній масі таких дуже мало.

Розглянемо кожну з груп окремо щодо тих труднощів, на які молодь натрапляє під час пошуку роботи. Перша група – молодь без освіти – здебільшого влаштовується на некваліфіковану роботу, з невисоким рівнем заробітної плати і низькою перспективою подальшого кар'єрного зростання (це залежить, зокрема, від особистісних якостей). Однак у цієї групи здобувачів є серйозні конкуренти – доросліші некваліфіковані робітники і люди похилого віку. Тому молодих працівників дуже часто не хочуть брати на роботу через некомпетентність і страх за їхню безвідповідальність.

Друга група – випускники ВНЗ і технікумів. Перед ними виникає проблема знайти кваліфіковану роботу з гідною оплатою праці та з перспективою розвитку їхньої кар'єри. Однак не таємниця, що в умовах ринкової економіки вимоги роботодавця до свого майбутнього працівника підвищилися. Нині до фахової освіти потрібно додати ще й досвід роботи, якого у випускників найчастіше нема. Тому багато випускників стикаються із серйозними труднощами при пошуку роботи зі спеціальності й у підсумку починають шукати будь-яку роботу.

Третя група – це молодь, яка поєднує навчання і роботу. Важливо зазначити, що низький рівень стипендії не може сповна влаштувати молоду людину. Проте поряд із цим є ще низка об'єктивних чинників, що постають перед молододою людиною і спонукають її до пошуків роботи. Але нині додатковому заробітку молоді, зокрема студентів, заважають такі умови працедавців: стаж роботи за фахом не менше трьох років; знання іноземних мов; зайнятість на повний робочий день і т. д. Цього досить для того, щоб студент або будь-яка інша молода людина не змогли отримати роботу.

На жаль, керівництво держави не зацікавлене у залученні до різного роду робіт молодих висококваліфікованих кадрів. Прагнучи влаштуватися на роботу, молодь самостійно шукає її за допомогою державних і молодіжних центрів та бірж праці, кадрових агенцій, служб зайнятості, створених при вищих навчальних закладах, знайомих або родичів, започаткування свого власного бізнесу, але сьогодні у державі ще недостатньо розроблено законодавчу базу, не реформовано цивільне та підприємницьке законодавство і не створено достатньо сприятливого податкового клімату для того, щоб молодь реалізувала своє право.

Подолання молодіжного безробіття не є проблемою суто держави, адже багато чого залежить від молоді, її наполегливості й активності, характерних рис особистості, необхідних для повноцінного життя в ринкових умовах. До причин молодіжного безробіття відносять також зміну особистих пріоритетів молоді. Сучасні орієнтації випускників навчальних закладів, що формують їхню поведінку на ринку праці, суперечливі. З одного боку, вони оптимістично налаштовані щодо можливості працевлаштування в ринкових умовах переважно поза державним сектором економіки. З іншого боку, їхня орієнтація на отримання високих та легких заробітків без відповідного трудового вкладу руйнує трудову етику і трудовий потенціал суспільства, створює ілюзію отримання високих доходів без належної професійної підготовки й сумлінного ставлення до праці.

Вимушена бездіяльність молодих людей може призвести до серйозних втрат, коли суспільство даремно вкладає інвестиції в освіту, держава не може повернути вкладення у систему соціального забезпечення і змушена витратити додаткові кошти на подолання нег'ативних наслідків кризи.

У країнах СНД і державах Центральної та Південно-Східної Європи в 2010 р. безробітною була кожна п'ята економічно активна молода людина. Про це йдеться в недавно оприлюдненій доповіді Міжнародної організації праці

(МОП). За даними цієї організації, у 2009 р. в країнах Центральної та Південно-Східної Європи (що не є членами ЄС) і СНД рівень безробіття виявився найвищим порівняно з іншими країнами світу, сягнув 10,4%. У 2010 р. кожна п'ята молода працездатна людина у країнах СНД була безробітною [2].

Разом із тим у Східній Азії становище із зайнятістю населення у 2010 р. дещо поліпшилося. Однак значною проблемою тут залишається молодіжне безробіття: його рівень у 2010 р. становив 8,3%, перевищивши рівень безробіття дорослого населення у 2,5 раза.

Якщо говорити про молодіжне безробіття в Україні, то найвищий його рівень припадає на населення у віці 15–24 і 25–29 років. Така негативна ситуація зумовлена низкою причин:

- загальним станом економіки країни, де кількість робочих місць не збільшується, а навпаки, зменшується;
- високим податковим тиском на підприємства та підприємців із боку держави;
- нема системи розподілу молоді за робочими місцями після закінчення навчання або ж під час навчання (так зване стажування чи практика);
- недосконале розроблення та непрофесійне впровадження програм зайнятості, перекваліфікації молодих працівників на загальнодержавному, міському рівні тощо.

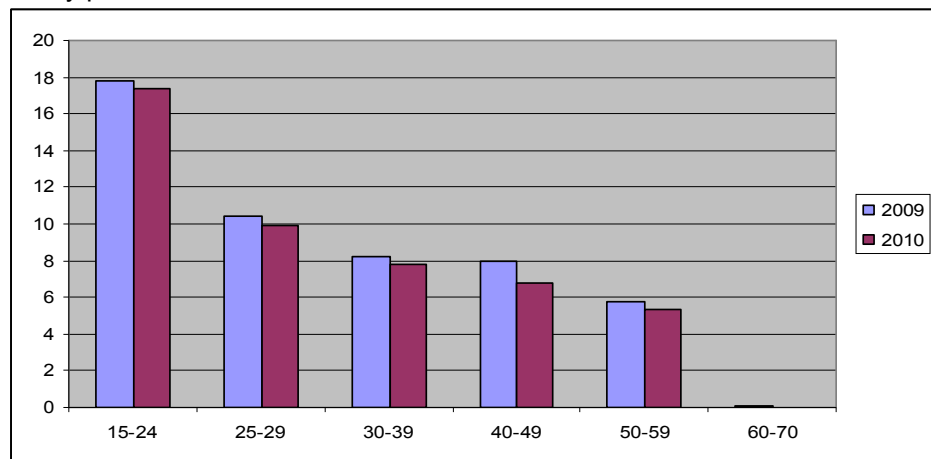

Рис.1. Динаміка рівня безробіття населення (за методологією МОП) за віковими групами у 2009–2010 р.р. [3]

Як видно з рисунка, ситуація із зайнятістю молоді у 2010 р. поліпшилася порівняно із 2009 роком – показник безробіття зменшився за всіма віковими категоріями населення.

Якщо аналізувати за статеву ознакою, то більшість серед безробітних у віці 15–29 років – це чоловіки, а якщо за місцем проживання – більша частка безробітних у віці 15–29 років припадає на міське населення

В Україні молодіжне безробіття можна вважати одним із найактуальніших питань соціально-економічної політики держави, оскільки молодіжні проблеми суттєво впливають на майбутнє економіки та державне становлення України.

Наявність у суспільстві великої кількості молодих людей, які не мають роботи, – це серйозна загроза для національної безпеки, адже молодіжне безробіття – потужний чинник соціального напруження, що погіршує криміногенну ситуацію, сприяє поширенню наркоманії та інших негативних явищ.

Зрозуміло, що труднощі, пов'язані з працевлаштуванням, спонукають молодь займатися нерегламентованою діяльністю, а це призводить до певних негативних наслідків, котрі поділяють за напрямками:

- економічні (знецінення робочої сили, вивезення за кордон національних ресурсів, зменшення надходжень до бюджету);
- соціальні (зниження рівня життя, зростання соціальної напруженості);
- психологічні (втрата мотивації до праці);
- правові (підвищення рівня криміногенності суспільства).

Крім того, вимушена бездіяльність може призвести до серйозних втрат, коли суспільство даремно вкладає інвестиції в освіту, держава не може повернути вкладення в систему соціального забезпечення і змушена витратити додаткові кошти на подолання негативних наслідків кризи.

Отримання роботи за фахом після здобуття освіти є важливим елементом соціалізації молоді. Значну частину безробітної молоді становить контингент молодих людей – випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів, які здобули професію і вперше виходять на ринок праці. Коли молода людина, отримавши диплом, інколи навіть престижний, не знаходить свого місця на ринку праці – це для неї велика моральна і психологічна травма.

Національне законодавство України про забезпечення молоді першим робочим місцем складається з Кодексу Законів про працю України, Законів України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про зайнятість населення» та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері забезпечення молоді першим робочим місцем.

Незважаючи на таку кількість законодавчих актів, проблеми соціального захисту безробітної молоді не цілком врегульовані на законодавчому рівні через: недотримання законодавства роботодавцями та невідповідність норм закону сучасним економічним, політичним і соціальним реаліям; неузгодженість ринку освітніх послуг із вимогами ринку праці (низька кваліфікація випускників навчальних закладів, невідповідність змісту освіти вимогам сучасного виробництва) та інші.

Молодь, яка не має спеціальної освіти, також є численною групою, що потребує державної допомоги в трудовій і соціальній адаптації. Недостатній рівень освіти та можливостей працевлаштування збільшує ризик соціальної ізоляції молодих людей і перешкоджає їхній участі в економічному розвитку.

Висновки. Із огляду на це необхідні розроблення та здійснення комплексу заходів проти молодіжного безробіття:

- має бути добре обґрунтоване трудове законодавство щодо молоді, потрібні нові підходи у в працевлаштуванні;
- необхідно встановити тісний зв'язок «ВНЗ – ринок праці»;
- діяльність служб зайнятості має бути краще налагодженою;
- при наборі випускників шкіл у ВНЗ необхідно враховувати майбутні тенденції на ринку праці, щоб майбутні спеціалісти були затребуваними;
- запровадити (за умов економічної доцільності та соціальної необхідності) громадські роботи для захисту молодих людей, які втратили роботу;
- створити дієву систему професійної орієнтації незайнятого населення, в т. ч. молоді, яка закінчила навчання у навчальних закладах різних рівнів акредитації або навчається у них, зокрема шляхом професійної орієнтації населення та створення сучасної інформаційної бази, здійснення всебічної роботи щодо популяризації робітничих професій тощо.

Зрозуміло, що система заходів щодо зниження рівня безробіття молоді не обмежується наведеним, є багато можливостей для творчого пошуку шляхів виходу зі складної ситуації, що склалася нині на ринку праці, але в будь-якому разі тільки комплексний підхід до розв'язання проблеми дасть досягти певних позитивних зрушень у сфері працевлаштування молоді в Україні.

Література

1. Калініна С. П. Ринок праці і зайнятість: теоретико-методологічний аспект / Донецький національний ун-т . – Донецьк: ДНЕУ, 2005. – 227 с.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.osvita.com/news>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua>

Дяків О.П., Колодка О.М., Рymarчук М.М. **ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ МОЛОДЕЖНОГО РЫНКА ТРУДА В УКРАИНЕ**

В статье рассмотрены проблемы молодежного рынка труда, а также трудоустройства молодежи в современных условиях.

Ключевые слова: безработица, молодежь, занятость, молодежная безработица, рынок труда.

Dyakiv O.P., Kolodka O.M., Rimarchuk M.M. **FEATURES OF DEVELOPMENT OF THE YOUTH LABOUR MARKET IN UKRAINE**

In the article considered problems of youth labor market and employment of young people nowadays.

Keywords: unemployment, youth employment, youth unemployment, the labor market.

О.П. Дяків, к.е.н., доц., О.М. Колодка, студентка, М.М. Римарчук, студентка - Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль.